

УДК 37.035:39-027.31(477.8)

[https://doi.org/10.52058/2786-4952-2022-12\(17\)-33-45](https://doi.org/10.52058/2786-4952-2022-12(17)-33-45)

Березюк Олена Станіславівна кандидат педагогічних наук, професор кафедри професійно-педагогічної, спеціальної освіти, андрагогіки та управління, Житомирський державний університет імені Івана Франка, вул. Велика Бердичівська, 40, м. Житомир, 10008, тел.: (0412) 47-08-22, <https://orcid.org/0000-0002-6033-6935>

Стинська Вікторія Володимирівна доктор педагогічних наук, професор кафедри педагогіки та освітнього менеджменту імені Богдана Ступарика, Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника, вул. Шевченка, 57, м. Івано-Франківськ, 76018, тел.: (0342) 59-61-02, <https://orcid.org/0000-0003-0555-3205>

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ СУЧАСНОГО ЕТНОКУЛЬТУРНОГО ОСВІТЬОГО СЕРЕДОВИЩА (НА ПРИКЛАДІ ПОЛІСЬКОГО ТА ГУЦУЛЬСЬКОГО ЕТНОГРАФІЧНИХ РЕГІОНІВ)

Анотація. У статті розкрито особливості формування етнокультурного освітнього середовища в Україні наприкінці ХХ – на початку ХХІ ст. на прикладі історико-етнографічних регіонів Полісся та Гуцульщини. На основі аналізу праць сучасних науковців окреслено основні напрями етнокультурологічної підготовки здобувачів освіти та майбутніх педагогів в умовах інноваційного освітнього середовища.

Наголошено на тому, що зміст освіти педагогічних закладів має використовувати етнокультурологічний компонент, що наповнений історичним, культурним, етнографічним, народознавчим надбанням рідного народу і допомагає сформувати громадянина, здатного до свідомого суспільного вибору, патріота і захисника України. Проаналізовано здобутки науковців і педагогів Поліського та Гуцульського регіонів щодо впровадження регіонального етнографічного компонента в освітній процес, становлення і розвитку поліської та гуцульської школи як регіональних українських національних закладів освіти.

Висвітлено практичний досвід закладів загальної середньої і позашкільної освіти, обласних інститутів післядипломної педагогічної освіти щодо розробки навчально-методичного забезпечення з метою засвоєння етнокультурної спадщини народу. Акцентовано увагу до діяльності громадських науково-методичних об'єднань педагогів, створення авторських шкіл, інноваційних проєктів, видання регіональної педагогічної преси,

навчально-методичного забезпечення вивчення регіонального етнографічного компонента. Привернуто увагу до експериментально-дослідницької діяльності творчих науково-методичних лабораторій «Освітньо-виховна система Полісся» Житомирського державного університету імені Івана Франка та «Гірська школа Українських Карпат» Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника.

Зроблено висновки про актуальність формування етнічної самосвідомості дітей та молоді, спільність концептуальних ідей і підходів до формування національної системи освіти і виховання в умовах різних етнографічних регіонів України.

Ключові слова: народознавство, етнопедагогіка, гуцульщинознавство, поліська школа, гірська школа, освітнє середовище, етнокультурний потенціал, інноваційний досвід, національна освіта, національне виховання

Berezyuk Olena Stanislavivna Candidate of Pedagogical Sciences, Professor of the Department of Professional and Pedagogical, Special Education, Andragogy and Management, Zhytomyr Ivan Franko State University, Velyka Berdychivska St. 40, Zhytomyr, 10008, tel.: (0412) 47-08-22, <https://orcid.org/0000-0002-6033-6935>

Stynska Viktoriya Volodymyrivna Doctor of Pedagogical Sciences, Professor of the Bohdan Stuparyk Department of Pedagogy and Educational Management, Vasyl Stefanyk Precarpathian National University, Shevchenka St. 57, Ivano-Frankivsk, 76018, tel.: (0342) 59-61-02, <https://orcid.org/0000-0003-0555-3205>

FEATURES OF THE FORMATION OF THE MODERN ETHNO-CULTURAL EDUCATIONAL ENVIRONMENT (ON THE EXAMPLE OF POLISSIA AND HUTSUL ETHNOGRAPHIC REGIONS)

Abstract. The article reveals the peculiarities of the formation of the ethnocultural educational environment in Ukraine at the end of the 20th – at the beginning of the 21st century. on the example of the historical and ethnographic regions of Polissia and Hutsul region. Based on the analysis of the works of modern scientists, the main directions of ethnocultural training of education seekers and future teachers in the conditions of an innovative educational environment are outlined.

It is emphasized that the educational content of pedagogical institutions should use the ethnocultural component, which is filled with the historical, cultural, ethnographic, ethnographic heritage of the native people and helps to form a citizen capable of conscious social choice, a patriot and defender of Ukraine. The achievements of scientists and teachers of the Polissia and Hutsul regions regarding the introduction of the regional ethnographic component into the educational

process, the formation and development of the Polissia and Hutsul schools as regional Ukrainian national educational institutions are analyzed.

The practical experience of institutions of general secondary and out-of-school education, regional institutes of postgraduate pedagogical education regarding the development of educational and methodological support for the purpose of assimilating the ethno-cultural heritage of the people is highlighted. Attention is focused on the activities of public scientific and methodical associations of teachers, the creation of author's schools, innovative projects, the publication of a regional pedagogical press, educational and methodological support for the study of the regional ethnographic component. Attention was drawn to the experimental and research activities of the creative scientific and methodical laboratories "Educational system of Polissia" of Zhytomyr Ivan Franko State University and "Mountain School of the Ukrainian Carpathians" of Vasyl Stefanyk Precarpathian National University.

Conclusions were made about the relevance of the formation of ethnic self-awareness of children and youth, the commonality of conceptual ideas and approaches to the formation of the national system of education and upbringing in the conditions of different ethnographic regions of Ukraine.

Keywords: ethnopedagogy, folk pedagogy, Hutsul studies, Polissia school, mountain school, educational environment, ethnocultural potential, innovative experience, national education, national upbringing.

Постановка проблеми. Після проголошення незалежності України розгорнувся активний народознавчий та освітянський рух, який мав на меті подолання недоліків процесу формування етнокультурної ідентичності підрастаючого покоління, повернення до національних культурних цінностей та їх збереження для майбутнього. В освітньому просторі Поліського та Гуцульського етнографічних регіонів впродовж останніх тридцяти років нагромаджено значний досвід впровадження регіонального етнографічного компонента в освітній процес закладів загальної середньої, позашкільної та вищої освіти. Провідна роль у формуванні сучасного етнокультурного освітнього середовища Полісся і Гуцульщини належить науковцям Житомирського державного університету імені Івана Франка (ЖДУ ім. І. Франка), Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника (ПНУ ім. В. Стефаника), науково-дослідним лабораторіям «Освітньо-виховна система Полісся» та «Гірська школа Українських Карпат», науково-методичному об'єднанню Гуцульська освітянська рада.

Тема дослідження актуалізується зростанням інтересу до формування етнокультурного освітнього середовища в умовах сучасної російсько-української війни та доцільністю поширення цього досвіду в інших етнографічних регіонах країни.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема формування етнокультурної компетентності особистості висвітлюється у дослідженнях

багатьох науковців. Серед них – І. Бех, А. Богуш, В. Бондар, О. Вишневський, П. Кононенко, Ю. Косенко, Л. Левицька, Н. Лисенко, Н. Ничкало, Ю. Руденко, О. Савченко, Г. Сазоненко, А. Сиротенко, Р. Скульський, М. Стельмахович, В. Струманський, Б. Ступарик, О. Сухомлинська, О. Ткаченко, Т. Усатенко, М. Шульга, П. Щербань та ін.

Особливості освітньо-виховного потенціалу поліської етнокультурної спадщини та досвід впровадження інноваційних форм роботи в закладах освіти Поліського регіону висвітлено у працях О. Власенко, Л. Глазунова, Т. Дем'янюк, О. Дубасенюк, О. Петренко, Р. Поліщук, Н. Тарнавська, В. Скуратівський та ін.

Проблеми функціонування та моделювання гірської, у т. ч. гуцульської школи, розглядали у своїх працях М. Антоненко, Г. Білавич, О. Будник, А. Григорук, О. Джус, І. Зеленчук, М. Лаврук, В. Лаппо, П. Лосюк, І. Пелипейко, Л. Прокопів, В. Хрущ, І. Червінська, П. Шкрібляк та ін.

Мета статті – охарактеризувати основні напрями етнокультурологічної підготовки дітей та молоді в системі національної освіти і виховання, висвітлити практичні результати формування етнокультурного освітнього середовища в Поліському та Гуцульському етнографічному регіонах у період незалежності України.

Виклад основного матеріалу. Національна освітньо-виховна система – це історично зумовлена і створена самим народом система ідей, поглядів, переконань, ідеалів, традицій, звичаїв та інших форм соціальної практики, спрямованої на організацію життєдіяльності підростаючих поколінь, виховання їх в дусі природно-історичного розвитку матеріальної та духовної культури нації. Важливо, що національна освітньо-виховна система ґрунтується на засадах народної педагогіки, наукової педагогічної думки, родинного виховання. У цьому контексті підкреслимо, що будь-яка освітня система зорієнтована на конкретні умови, враховує інтереси і потреби реальних людей, тому вона не може бути ідентичною в різних регіонах, навіть у сусідніх ліцях, гімназіях, інших закладах освіти і є глибоко національною за своєю сутністю.

На основі аналізу праць науковців, можемо стверджувати що етнокультурологічна підготовка молоді здійснюється за певними напрямами. Так, громадянський напрям етнокультурологічної підготовки характеризує рівень національної свідомості, патріотизм особистості, повагу до рідного та інших народів світу, любов до рідної землі. Духовно-моральний напрям – це складний процес розвитку особистості впродовж її життєвого шляху, що спирається на загальнолюдські цінності й водночас має свої особливості у конкретних історичних соціокультурних умовах, у контексті певного етнічного середовища, що, зокрема, відображається у співвідношенні світсько-морального та релігійно-морального виховання. Етносоціальний напрям – це знання про народні традиції міжособистісних взаємин, етнічні

уявлення про ідеальну модель особистості, якій притаманні типові риси етнічної спільності, ментальності народу, прилучення молоді до життєвих норм та цінностей старшого покоління, розвиток кращих рис народу в діяльності молодіжних об'єднань, визначення власного місця у суспільстві, здатність та готовність до конструктивно-критичної взаємодії з існуючою соціальною реальністю.

Етнокультурологічна підготовка характеризує культурологічне світобачення особистості, вміння сприймати відображення реальності в народному мистецтві, готовність до самовдосконалення відповідно до опанування народними традиціями, до рис національного характеру. Сюди ж відносимо й збагачення особистості досягненнями національної і світової культур, забезпечення наступності в оволодінні існуючим рівнем художньо-естетичної культури народу, збереження своєрідності нації, загальнолюдських цінностей, використання народних традиційних засобів творчого розвитку особистості; сприяння самовизначенню особистості по відношенню до соціокультурних цінностей народу тощо. Етновалеологічний напрям – це оволодіння етнічним досвідом збереження та зміцнення свого здоров'я (фізичного, соматичного, психічного, духовного). При цьому застосовуються народнопедагогічні засоби оздоровлення: рухливі ігри, забави, танці, а також ознайомлення з народним календарем, народною медициною, шанобливе ставлення до природи, знання народних символів, звичаїв, традицій, пов'язаних з тілесним вихованням та посиленою природоохоронною діяльністю.

Фамілістичний напрям ґрунтується на знаннях багатовікової історії розвитку родинного життя, це знання про практичний досвід українського народу в галузі організації шлюбу та створення міцної здорової сім'ї. Національні традиції, менталітет етносу через міжособові взаємини сім'ї та стереотипи поведінки дорослих передаються дітям. Саме в родині дитина успадковує генетично й соціально дійсні та вдавані цінності, що стають її життєвим надбанням. Сім'я уподібнюється соціальному мікрокосмосу: її структура представляє мікромодель суспільства, в ній сконцентрована палітра суспільних відносин (соціальних, економічних, культурних). Саме з утворенням сім'ї як осередку виховання особистості можна говорити про зародження народної педагогіки та психології, народної етики, взаємовідносин людей. Народ створив таку виховну систему, в якій відображаються такі провідні засоби виховання як поведінка й вчинки батьків, рідна мова, праця, фольклор, родинно-побутова культура, народні звичаї й традиції, мистецтво, ремесла й промисли, вірування, свята, обряди, символи, дитячі ігри та іграшки.

Отже, етнокультурологічна підготовка – це, передусім, результативно-діяльнісна характеристика народознавчої освіти. Вона є яскравим взірцем культивування в молодій людині країнознавчого спрямування, забезпечення

органічного взаємозв'язку із сучасними принципами демократизації та європеїзму [5]. Зміст освіти педагогічних закладів має використовувати етнокультурологічний компонент, що наповнений історичним, культурним, етнографічним, народознавчим надбанням рідного народу і допомагає сформувати громадянина, здатного до свідомого суспільного вибору, патріота і захисника Батьківщини.

Житомирський державний університет імені Івана Франка в останні десятиліття виступає освітнім, культурним та науковим центром Поліського регіону, який нагромадив значний досвід етнокультурологічної підготовки майбутніх вчителів. У 2004 р. на базі ЖДУ ім. І. Франка створено навчально-науковий комплекс «Полісся» як добровільне об'єднання державних і недержавних навчально-виховних закладів, заснованих на різних формах власності. Відповідно до Положення, затвердженого МОН України, Комплекс забезпечує координацію спільної діяльності багатьох освітніх закладів щодо організації науково-дослідницької роботи, апробації та використання результатів наукових досліджень, розробки навчально-методичного забезпечення для освітян Поліського регіону, роботи з обдарованою учнівською та студентською молоддю та ін. [6].

Упродовж останніх десятиліть до участі в роботі комплексу «Полісся» долучилися науковці та педагоги Житомирського ОППО, Бердичівського та Коростишівського педагогічних коледжів, Житомирського обласного педагогічного ліцею, Житомирських гімназій № 1, 3, 23, Житомирських ліцеїв № 24, 25, Житомирського міського колегіуму та міської школи хореографічного мистецтва «Сонечко», Новоград-Волинського медичного коледжу, Новоград-Волинських ліцеїв № 1, 11, Бердичівського НВК № 10, Радомишльського ліцею № 1, Олевської гімназії, Житомирського коледжу культури і мистецтв ім. І. Огієнка та ін.

Значну роботу в структурі Комплексу проводить університетський Поліський інноваційний центр освіти та розвитку, створений у 2010 р. Його метою є дослідження сучасних інновацій у сфері освіти та їх реалізація в практичній діяльності освітніх закладів Поліського регіону, підготовка наукових публікацій, проведення конференцій з проблем інновацій у системі освіти.

Важливе значення у формуванні етнокультурного освітнього середовища Полісся посідає реалізація Концепції розвитку неперервної педагогічної освіти та Концепція освіти дорослих в Україні. З метою розробки рекомендацій щодо вдосконалення вищої, післядипломної та професійної освіти з урахуванням регіональних тенденцій її розвитку на базі ЖДУ ім. І. Франка у 2013 р. створено науково-дослідну лабораторію «Поліська школа андрагогіки».

У контексті формування сучасного етнокультурного освітнього середовища варто відзначити діяльність науково-методичної лабораторії

«Освітньо-виховна система Полісся», створеної в 2005 р. на базі університету. Її метою є дослідження організаційно-педагогічних основ побудови поліської школи як регіонального українського національно-виховного закладу (етнодидактичний аспект); розробка концепції поліської школи, програми народознавства Полісся, навчальних посібників та методичних рекомендацій з етнопедагогіки, літературного краєзнавства, етнографії та ін.; налагодження наукової співпраці з середніми та вищими навчальними закладами України та інших країн, введення у практичну діяльність науково-методичного матеріалу.

Основними напрямками роботи науково-методичної лабораторії є:

- ініціювання та координація проведення наукових досліджень у галузі професійної педагогічної діяльності шляхом залучення до проведення досліджень викладачів, співробітників, студентів університету, вчителів середніх навчальних закладів Житомирської, Рівненської та Київської областей;

- створення дослідницьких та проблемних груп;

- виявлення перспективних науковців серед студентів, випускників університету, працівників галузі освіти, залучення їх до проведення досліджень у рамках діяльності лабораторії;

- співпраця з навчальними закладами Поліського регіону, громадськими організаціями та державними установами для досягнення поставленої мети;

- введення в науковий обіг нового наукового матеріалу: участь у роботі всеукраїнських та міжнародних конференцій, роботі семінарів та круглих столів;

- популяризація ідей та наукових здобутків науково-методичної лабораторії «Освітньо-виховна система Полісся»;

- рекомендація кращих досліджень до публікації у вітчизняних та зарубіжних наукових виданнях та ін.

Дослідницька діяльність науково-методичної лабораторії «Освітньо-виховна система Полісся» сприяє поширенню міжнародної співпраці у галузі професійно-педагогічної діяльності, краєзнавства, етнографії, етнокультурологічній підготовці майбутнього вчителя в цілому.

Лабораторія має чотири відділи: аналітико-інформаційний та історіографії; інноваційних технологій викладання гуманітарних дисциплін та етнопедагогіки; інноваційних технологій формування етнопедагогічної культури; формування народознавчої компетентності та етнічної соціалізації особистості.

Тематика наукових пошуків включає в себе вивчення концептуальних основ формування етнопедагогічної культури в умовах Поліського регіону; вивчення освітньо-виховних систем Полісся; досвіду формування народознавчої компетенції майбутнього вчителя; інноваційні технології навчання в Поліському регіоні (гуманітарний цикл); педагогічні фактори етнічної соціалізації особистості в умовах Полісся та ін. Науковці лабораторії

тісно співпрацюють із закладами освіти Поліського регіону, сприяють популяризації етнопедагогічних ідей в сучасних освітньо-виховних системах, етнокультурологічній підготовці майбутнього вчителя.

Слід підкреслити, що на базі науково-методичної лабораторії «Освітньо-виховна система Полісся» було проведено більше двадцяти всеукраїнських та регіональних наукових конференцій та семінарів молодих вчених, присвячених проблемі вивчення національної ідеї в педагогічних здобутках Г. Ващенка, О. Духновича, К. Ушинського, І. Франка, С. Русової, В. Сухомлинського, М. Стельмаховича, формуванню духовно-моральної компетентності української молоді та багато інших [1].

Таким чином, Житомирський державний університет імені Івана Франка виступає освітньо-науковим центром Поліського регіону, який через діяльність навчально-наукового комплексу «Полісся», університетських та міжвідомчих науково-дослідних центрів та лабораторій, забезпечує координацію спільної діяльності науковців навчальних закладів, дає можливість накопичувати інноваційний довід та впроваджувати сучасні технології в освітню сферу Житомирщини.

Напередодні і після проголошення незалежності України у Карпатському регіоні розгорнувся широкий народознавчий рух, результатом якого стала розробка і впровадження в освітній процес ідей гуцульщинознавства як регіонального етнографічного компонента. Академік М. Стельмахович розглядав гуцульщинознавство як «систему знань про один із етнографічних регіонів України – Гуцульщину, що висвітлює історію цього краю, його мову, природу, життя, побут, родинні і громадські стосунки, заняття, матеріальну і духовну культуру гуцулів» [8, с. 50]. Дослідниця М. Лаврук на основі аналізу комплексу наукових досліджень про Гуцульщину виділяє наступні галузі гуцульщинознавства, що сформувалися на початок ХХІ ст.: педагогічна, історична, археологічна, етнографічна, літературознавча, фольклористична, мистецтвознавча, географічна, біологічна, геологічна, економічна [3, с. 47].

Завдяки створенню в 1991 р. науково-методичного об'єднання педагогів Гуцульська освітянська рада, організації в 1994 р. науково-дослідної лабораторії «Гуцульська етнопедагогіка і гуцульщинознавство», виданню регіонального науково-педагогічного журналу «Гуцульська школа» і газети «Освітнянський вісник» (м. Косів) вдалося наповнити реальним змістом навчально-методичне забезпечення освітян гуцульського краю для вивчення регіонального етнографічного компонента – гуцульщинознавства.

Насамперед виникла потреба розробки і апробації нових навчальних програм для засвоєння регіонального етнографічного компонента. Ця робота передбачала перегляд технології вивчення навчальних предметів, визначення змісту гуцульщинознавства за предметним спрямуванням, обґрунтування можливості наповнення навчальних програм гуцульщинознавчим змістом.

Слід відзначити, що освітянами та науковцями було розроблено більше 30 різнопланових навчальних програм для вивчення гуцульщинознавства. Значний внесок у створення програмного забезпечення для гуцульських шкіл зробили талановиті педагоги П. Лосюк, І. Пелипейко, А. Григорук, О. Ткачук, В. Корпанюк, Н. Петрич, М. Рибенчук, Г. Вережак, П. Андріюк, В. Крутофіст, С. Стадник та ін.

Станом на сьогодні видано більше 40 навчальних і методичних посібників книжкової серії «Бібліотека гуцульської школи» згідно з розробленою у 1998 р. орієнтовною програмою з гуцульщинознавства для загальноосвітніх шкіл, гімназій, ліцеїв та вищих навчальних закладів. Серед них: «Плай. Книга для читання про Гуцульщину», «Флояра. Хрестоматія з гуцульського фольклору», «Гуцульщина літературна», «Гуцульська різьба та інкрустація», «Люблю тебе, Гуцульщино!», «Хрестоматія з гуцульщинознавства» та ін.

Гуцульська освітянська рада стала ініціатором проведення щорічних Гуцульських педагогічних читань, які дали змогу освітянам долучитися до обговорення актуальних проблем етнопедагогіки, історії, культури Гуцульщини. На базі науково-дослідної лабораторії «Гуцульська етнопедагогіка і гуцульщинознавство» проведено серію міжнародних, всеукраїнських і регіональних науково-практичних конференцій, семінарів, круглих столів. Розроблено «Пам'ятку впровадження регіонального компонента в навчальних закладах України (на прикладі гуцульщинознавства)» та «Положення про проведення заочної олімпіади з гуцульщинознавства в загальноосвітніх навчальних закладах Гуцульщини» [4].

Вагомий внесок у розвиток гуцульщинознавства було зроблено Філією «Гуцульщина» Науково-дослідного інституту українознавства МОН України, яка функціонувала у Верховинському районі з 1993 по 2016 рр. як регіональна база українознавчих студій. Науковці цієї установи П. Шкрібляк, І. Зеленчук, Я. Зеленчук, П. Арсенич, Д. Ватаманюк, М. Зінчук, Т. Мінченко, О. Рибарук охопили дослідженнями широкий спектр українознавчих проблем гуцульського регіону, зокрема, освітянських, етнічних, культурних, мовних, економічних, природничо-екологічних та ін.

Філія «Гуцульщина» спільно з Всеукраїнським товариством «Гуцульщина» долучилась до видання регіональних часописів «Гуцульський календар», «Гуцульщина», освітянського вісника «Світанок», краєзнавчого збірника «Верховинщина: загальні описи та історичні нариси», перевидання п'ятитомної монографії В. Шухевича «Гуцульщина» та ін. Розроблено концепційні основи і методику проведення учнівських українознавчих експедицій загальноосвітніми навчальними закладами на території Гуцульщини. Такі експедиції «суттєво відрізняються від традиційних уроків та практичних занять і концептуально відносяться до методики „навчання через дослідження”» [2, с. 302].

Важливим напрямом роботи з упровадження гуцульщинознавства стала організація і проведення щорічних зльотів обдарованої учнівської молоді Гуцульщини, які були започатковані у 1998 р. Серед головних завдань зльотів – розвиток зацікавленості до вивчення гуцульщинознавства та науково-дослідницької роботи, підвищення інтересу до поглибленого вивчення базових предметів, привернення уваги місцевої влади до вирішення проблем гірської школи. У зльотах беруть участь учні 8-11 класів, а захист творчих робіт проводиться в таких номінаціях: гуцульщинознавство; історія; мовознавство; література; географія та економіка; фізика та астрономія; математика та інформатика; біологія, хімія та екологія; мистецтво (образотворче, декоративно-прикладне, музичне).

З метою сприяння інноваційній діяльності щодо впровадження регіонального етнографічного компонента в систему роботи закладів загальної середньої та позашкільної освіти в Івано-Франківському обласному інституті післядипломної педагогічної освіти створено творчу лабораторію «Сільська школа», видається науково-методичний збірник «Сільська школа: реалії та перспективи». Науковцями інституту вивчено досвід, проведено дослідно-експериментальну роботу, ініційовано пілотні проєкти на базі ряду загальноосвітніх шкіл Гуцульщини, зокрема, Верховинської школи-інтернату, Яворівської, Рожнівської, Кутської, Криворівнянської, Яблуницької, Парищенської, Ланчинської, Печеніжинської, Ковалівської, Поляницької шкіл, Делятинського НВК.

Багатогранного досвіду в розбудові гуцульської школи як регіональної української національної школи набула впродовж останніх десятиліть Яворівська ЗОШ I-III ст. (зараз – Яворівський ліцей «Гуцульщина») Косівського району Івано-Франківщини. Упродовж 50 років (1963-2013) її очолював Петро Васильович Лосюк, Народний вчитель України, член-кореспондент НАПН України. Йому вдалося створити авторську гуцульську «Школу здібностей» – навчально-виховний комплекс, де передбачено адаптацію змісту освіти, зокрема її варіативного компонента для розвитку здібностей і нахилів здобувачів освіти, враховуючи особливості Гуцульського регіону. Концепція гуцульської школи, розроблена П. Лосюком, передбачала запровадження вивчення і використання педагогічних можливостей гуцульщинознавства, що повинно максимально наблизити освіту до життя, забезпечити здійснення в найширшому обсязі краєзнавчого принципу у вивченні предметів, прищеплення учням реального, а не абстрактного патріотизму на основі виховання любові до рідного краю до його природи, історії. Важливим завданням Яворівської школи стало набуття учнями однієї з місцевих професій (різьбяр, ткалі, вишивальниці, теслі, ліжникарки та ін.), а поряд із цим – економічних знань, умінь грати на музичних інструментах, знання пісень, танців, народних обрядів тощо. Таким чином, особливістю етнопедагогіки П. Лосюка є поєднання мистецтва і праці в закладі освіти [9].

З метою всебічного вивчення специфіки навчання, виховання і формування особистості учнів гірських закладів освіти, функціонування навчальних закладів як першооснови сталого розвитку Карпатського регіону на базі ПНУ ім. В. Стефаніка у 2006 р. започатковано міжнародний науково-дослідний проєкт «Гірська школа. Стан. Проблеми. Перспективи розвитку». Головна ідея проєкту полягала в тому, що «розвивати Карпатський регіон необхідно через школу, освіту і науку. В гори має прийти висока сучасна наука, наукомісткі технології, а не потужна промисловість, яка неминуче порушить суспільний і природно-екологічний баланс» [7, с. 26; 10]. У рамках проєкту: розроблено практичні рекомендації «Про врахування впливу гірського природного і соціального середовища на розвиток, навчання і виховання учнів»; створено регіональний експериментальний майданчик «Розвиток особистості молодшого школяра в умовах гірського середовища»; розроблено модель діагностики учнів гірських шкіл «Соціально-педагогічний паспорт гірської школи»; запропоновано наукові рекомендації щодо запровадження інноваційних педагогічних технологій, найбільш ефективних в умовах гірського середовища.

Слід відзначити також важливу роль у реалізації цього проєкту створеної на базі ПНУ ім. В. Стефаніка в 2014 р. творчої навчально-наукової лабораторії «Гірська школа Українських Карпат», де сформовано методичний репозитарій перспективного педагогічного досвіду вчителів Гуцульщини. З ініціативи лабораторії проводяться щорічні презентації творчих науково-дослідницьких проєктів студентів, присвячених народним промислам і ремеслам Гуцульщини.

Висновки. Таким чином, як на Поліссі, так і на Гуцульщині наприкінці ХХ – на початку ХХІ ст. склалися сприятливі передумови для формування сучасного етнокультурного освітнього середовища. Вплив багатьох політичних і соціально-економічних чинників, навколишнього природного середовища, збережені культурно-духовні цінності і звичаї, багатотисячолітні родинні і релігійні традиції зумовили розбудову поліської та гуцульської шкіл як регіональних українських національних закладів освіти. В основі своєї діяльності вони мають спільні концептуальні ідеї і підходи, які передбачають широке використання регіонального етнографічного компонента в освітньому процесі, розробку й апробацію авторських навчальних програм, підручників і посібників, застосування інноваційних педагогічних технологій, активних та інтерактивних форм і методів формування етнічної свідомості здобувачів освіти, оптимізацію системи методичної роботи з педагогічними кадрами як важливого чинника формування готовності освітян до впровадження етнокультурного компонента.

Література:

1. Березюк О. Дослідницька спрямованість змісту етнокультурологічної підготовки майбутнього вчителя в умовах Поліського регіону. *Креативна педагогіка: наук.-метод. журнал*. Житомир, 2017. Вип. 12. С. 62–66.

2. Зеленчук І., Зеленчук Я. Організація і методика проведення учнівських українознавчих експедицій загальноосвітніми навчальними закладами Гуцульського регіону України. *Українознавство*. 2009. № 4. С. 302–305.
3. Лаврук М. Гуцули Українських Карпат (етнографічне дослідження) : монографія. Львів : Вид. центр ЛНУ ім. І. Франка, 2005. 288 с.
4. Лосюк П. Регіональний етнографічний компонент у сучасній школі (на прикладі Гуцульського регіону) : монографія. Снятин : ПрутПринт, 2007. 156 с.
5. Народознавча компетентність дітей та молоді: причини та методи дослідження: зб. наук. праць / за ред. Лисенко Н. Івано-Франківськ, 2007. 280 с.
6. ННВК «Полісся». URL: https://zu.edu.ua/relations_regions.html (дата звернення: 05.08.2022 р.).
7. Проект наукового дослідження «Гірська школа. Стан. Проблеми. Перспективи розвитку». *Гірська школа Українських Карпат*. 2006. № 1. С. 23–74.
8. Стельмахович М. Українознавство, народознавство і гуцульщинознавство. Співвідношення між ними. *Гуцульська школа*. 1997. № 1. С. 49–51.
9. Школа здібностей. З досвіду розвитку здібностей школярів у Яворівській загальноосвітній школі I-III ступенів / за ред. П. Лосюка. Снятин : ПрутПринт, 2004. 200 с.
10. Kulichenko A. Polyezhayev Y. Innovative information and communication technologies for ergotherapists applied during English learning in Ukraine. *AD ALTA: Journal of Interdisciplinary Research – V 10, №02 P. 228 – 233*.

References:

1. Berezyuk, O. (2017). Doslidnytska spriamovanist zmistu etnokulturolohichnoi pidhotovky maibutnoho vchytelia v umovakh Poliskoho rehionu [Research orientation of the content of ethnocultural training of the future teacher in the conditions of the Polissky region]. *Kreatyvna pedahohika – Creative pedagogy*. Zhytomyr, 12, 62-66 [in Ukrainian].
2. Zelenchuk, I., Zelenchuk, Ya. (2009). Orhanizatsiia i metodyka provedennia uchnivskykh ukrainoznavchykh ekspedytsii zahalnoosvitnimy navchalnymy zakladamy Hutsulskoho rehionu Ukrainy [Organization and methodology of student Ukrainian studies expeditions by general educational institutions of the Hutsul region of Ukraine]. *Ukrainoznavstvo – Ukrainian studies*, 4, 302-305 [in Ukrainian].
3. Lavruk, M. (2005). *Hutsuly Ukrainskykh Karpat (etnografichne doslidzhennia) [Hutsuls of the Ukrainian Carpathians (ethnographic study)]*. Lviv: Ed. center of Ivan Franko NUL [in Ukrainian].
4. Losiuk, P. (2007). *Rehionalnyi etnografichniy komponent u suchasnii shkoli (na prykladi Hutsulskoho rehionu) [Regional ethnographic component in the modern school (on the example of the Hutsul region)]*. Sniatyn: PrutPrynt [in Ukrainian].
5. Lysenko, N. (Eds.). (2007). *Narodoznavcha kompetentnist ditei ta molodi: prychny ta metody doslidzhennia [Ethnological competence of children and youth: reasons and methods of research]*. Ivano-Frankivsk [in Ukrainian].
6. NNVK «Polissia» [Educational and scientific complex „Polissia”]. URL: https://zu.edu.ua/relations_regions.html [in Ukrainian].
7. Khrushch, V. (Eds.). (2006) *Proekt naukovooho doslidzhennia «Hirska shkola. Stan. Problemy. Perspektyvy rozvytku» [Research project “Mountain School. State. Problems. Development prospects”]*. *Hirska shkola Ukrainskykh Karpat – Mountain school of the Ukrainian Carpathians*, 1, 23-74 [in Ukrainian].
8. Stelmakhovych, M. (1997). *Ukrainoznavstvo, narodoznavstvo i hutsulshchynoznavstvo. Spivvidnoshennia mizh nymy [Ukrainian studies, folk studies and Hutsul studies. The ratio between them]*. *Hutsulska shkola – Hutsul school*, 1, 49-51 [in Ukrainian].

9. Losiuk, P. (Eds.). (2004). *Shkola zdibnosti. Z dosvidu rozvytku zdibnosti shkolariv u Yavorivskii zahalnoosvitnii shkoli I-III stupeniv* [School of abilities. From the experience of developing the abilities of schoolchildren in the Yavorivsk secondary school of grades I-III]. Sniatyn: PrutPrynt [in Ukrainian].

10. Kulichenko A. Polyezhayev Y. Innovative information and communication technologies for ergotherapists applied during English learning in Ukraine. AD ALTA: Journal of Interdisciplinary Research – V 10, №02 P. 228 – 233.